

SYSTEMY EDUKACJI W EUROPIE – STAN OBECNY I PLANOWANE REFORMY

IRLANDIA

1. Populacja uczących się i język nauczania

W 2002 r. osoby w wieku poniżej 30 lat stanowiły 45% ludności Irlandii, a 618 000 dzieci i młodzieży było w wieku od 6 do 16 lat (objętych kształceniem obowiązkowym). Język nauczania zależy od tego, czy szkoła jest usytuowana w okręgu irlandzkojęzycznym (*Gaeltacht*), czy też angielskojęzycznym, oraz czy prowadzi kształcenie w języku irlandzkim w rejonie, w którym dominuje ludność używająca języka angielskiego.

2. Administracja i finansowanie edukacji

W roku szkolnym 2001/02 ok. 98% uczniów/studentów kształcących się w pełnym wymiarze uczęszczało do szkół sektora publicznego, a 2% do niedotowanych szkół prywatnych (które są utrzymywane i nadzorowane przez organizacje pozarządowe i nie otrzymują środków finansowych z sektora publicznego).

Irlandzkie szkoły podstawowe i średnie stanowią w większości własność prywatną, ale są finansowane przez państwo. Wprawdzie szkoły należą do organizacji prywatnych (głównie wspólnot religijnych) i są zarządzane lokalnie, koszty wynagrodzeń nauczycieli oraz koszty inwestycyjne/bieżące są niemal w całości pokrywane przez państwo.

Do 1998 r. nie istniał akt prawny regulujący funkcjonowanie systemu edukacji na poziomie podstawowym i średnim. W grudniu 1998 r. uchwalono Ustawę o oświacie, która stanowi prawną podstawę funkcjonowania szkolnictwa podstawowego i średniego. Uniwersytety i inne uczelnie są instytucjami autonomicznymi, funkcjonującymi na podstawie odrębnych ustaw.

Przeprowadzanie inspekcji w szkołach należy do zadań Inspektoratu Ministerstwa Edukacji i Nauki (*Department of Education and Science Inspectorate*).

3. Edukacja przedszkolna

Wprawdzie kształcenie obowiązkowe rozpoczyna się dopiero w wieku 6 lat, prawie połowa (49%) 4-latków i wszyscy 5-latkowie uczęszczają do klas dla najmłodszych dzieci w szkołach podstawowych. Państwo finansuje również inne formy edukacji dla najmłodszych dzieci, m.in. takie ściśle ukierunkowane działania, jak program „Wczesny start” (*Early Start*) dla dzieci w obszarach społecznie i gospodarczo upośledzonych. Państwowa Rada ds. Programu Nauczania i Oceny (*National Council for Curriculum and Assessment, NCCA*) rozpoczęła prace nad ramowym programem wczesnego kształcenia wszystkich dzieci w wieku od urodzenia do 6 lat. W 2002 r. utworzono Centrum Rozwoju i Edukacji Najmłodszych Dzieci (*Centre for Early Childhood Development and Education, CECDE*), którego zadaniem jest koordynowanie i rozwijanie oferty kształcenia dla najmłodszych dzieci.

4. Kształcenie obowiązkowe

a) Etapy

Szkoła podstawowa	Wiek: 6-12 lat
Szkoła średnia (pierwszy cykl – <i>junior cycle</i>) Szkoły ogólnokształcące i zawodowe różnego typu: <i>Community school/Comprehensive school/Vocational school/Voluntary secondary school</i>	Wiek: 12-16 lat

Kształcenie jest obowiązkowe w wieku od 6 do 16 lat.

b) Kryteria przyjęć

Przyjmuje się dzieci w wieku od 4 lat (choć kształcenie obowiązkowe rozpoczyna się dopiero w wieku 6 lat). Po ukończeniu szkoły podstawowej (w wieku 12 lat) uczniowie rozpoczynają naukę w pierwszym cyklu (*junior cycle*) szkoły średniej. Rodzice mogą wybrać szkołę. Kształcenie jest bezpłatne we wszystkich szkołach z wyjątkiem szkół finansowanych ze środków prywatnych.

c) Dzienny/tygodniowy/roczny wymiar zajęć

Rok szkolny obejmuje 183 dni (od września do końca czerwca) w szkołach podstawowych i 179 dni (od września do końca maja) w szkołach średnich. Szkoły są czynne pięć dni w tygodniu. Minimalny roczny wymiar zajęć w szkole podstawowej wynosi 915 godzin. Nie określa się obowiązkowej liczby lekcji. W szkole podstawowej lekcje trwają na ogół 30 minut; szkoły stosują się do ogólnych wytycznych dotyczących czasu przeznaczanego tygodniowo na poszczególne elementy programu nauczania. W szkole średniej lekcje trwają na ogół 35-45 minut, a tygodniowy wymiar zajęć wynosi od 35 do 42 lekcji.

d) Wielkość klas/podział uczniów na klasy

W roku szkolnym 2002/03 łączna maksymalna liczba uczniów w klasie szkoły podstawowej, określana na podstawie planu zatrudnienia kadry, została zmniejszona do 29. Uczniów szkół podstawowych dzieli się na ogół na klasy według wieku, ale w mniejszych szkołach istnieją również zróżnicowane wiekowo klasy. W szkole podstawowej lekcje wszystkich przedmiotów prowadzi zwykle jeden nauczyciel, natomiast w szkole średniej uczą nauczyciele przedmiotu.

e) Programy i treści nauczania

Program nauczania dla szkoły podstawowej z 1999 roku obejmuje siedem następujących dziedzin: 1) język (irlandzki, angielski), 2) matematyka, 3) wiedza o społeczeństwie, przyrodzie i środowisku (historia, geografia, przedmioty przyrodnicze, 4) wychowanie artystyczne (wychowanie plastyczne, wychowanie muzyczne i dramat), 5) wychowanie fizyczne, 6) wychowanie i edukacja zdrowotna oraz 7) religia. Jest to zintegrowany program nauczania, w którym nacisk kładzie się na aktywny udział dziecka w nauce.

Pierwszy cykl kształcenia w szkole średniej, trwający trzy lata i prowadzący do *Junior Certificate*, zapewnia uczniom zrównoważone wykształcenie ogólne. Obowiązkowa nauka w szkole kończy się w wieku 16 lat. Podstawa programowa dla pierwszego cyklu nauki we wszystkich szkołach średnich obejmuje język irlandzki, język angielski, matematykę, wychowanie obywatelskie z wiedzą o społeczeństwie i polityce oraz wychowanie i edukację zdrowotną. Program nauczania powinien również obejmować wychowanie fizyczne. W programie nauczania pierwszego cyklu znajduje się dwadzieścia sześć zatwierdzonych przedmiotów, z których szkoły wybierają określony zestaw dla swych uczniów.

f) Ocena, promocja i kwalifikacje

Na zakończenie nauki w szkole podstawowej nie przeprowadza się formalnej oceny. Nauczyciele stosują jednak w swej codziennej pracy dydaktycznej szereg różnych metod oceny, m.in. sprawdziany na zakończenie roku. Promocja do następnej klasy odbywa się na ogół automatycznie, a uczniowie powtarzają klasę jedynie w wyjątkowych przypadkach. Na zakończenie nauki w trzyletnim niższym

cyklu szkoły średniej uczniowie przystępują do egzaminu centralnego kończącego się wydaniem *Junior Certificate*, który jest przeprowadzany i oceniany przez instytucje zewnętrzne.

5. Szkolnictwo średnie II stopnia i policealne

a) Rodzaje kształcenia

Szkoła średnia (drugi cykl – <i>senior cycle</i>)	Wiek: 15/16-17/19 lat
Szkoły ogólnokształcące i zawodowe różnego typu:	
<i>Community school/Comprehensive school/Vocational school/Voluntary secondary school</i>	

Drugi cykl kształcenia w szkole średniej trwa dwa lub trzy lata zależnie od tego, czy uczniowie zapisują się na tzw. rok przejściowy (*Transition Year*). Zajęcia w „roku przejściowym”, które prowadzi 70% szkół, realizuje się zgodnie z opracowanym przez daną szkołę programem nauczania. W ramach „roku przejściowego” nacisk kładzie się na rozwój indywidualny i społeczny uczniów oraz rozwijanie ich umiejętności ogólnych, umiejętności technicznych i umiejętności uczenia się. W ostatnich dwóch klasach szkoły średniej uczniowie realizują program przygotowujący do uzyskania świadectwa ukończenia szkoły (*Leaving Certificate*).

b) Kryteria przyjęć

Przeważająca większość uczniów przechodzi automatycznie z pierwszego do drugiego cyklu w tej samej szkole.

c) Programy i treści nauczania

Istnieją trzy odrębne programy przygotowujące do uzyskania świadectwa *Leaving Certificate*: tzw. program tradycyjny – *Leaving Certificate* (LC), program zawodowy – *Leaving Certificate Vocational Programme* (LCVP) i program praktyczny – *Leaving Certificate Applied* (LCA). W ramach programu LC uczniowie uczą się co najmniej 5 (zwykle 7) zatwierdzonych przedmiotów, z których jednym musi być język irlandzki.

d) Ocena, promocja i kwalifikacje

W drugim cyklu nauki w szkole średniej nauczyciele przeprowadzają sprawdziany w ciągu roku; poza wyjątkowymi sytuacjami uczniowie przechodzą automatycznie do następnej klasy. Na zakończenie drugiego cyklu uczniowie przystępują do egzaminów zewnętrznych i otrzymują świadectwo ukończenia szkoły *Leaving Certificate*. W przypadku uczniów, którzy wybrali program LCA, ocena odbywa się na różnych etapach dwuletniego kształcenia. Ocena stanowiąca podstawę wydania *Leaving Certificate* obejmuje zwykle egzaminy pisemne oraz, gdzie to właściwe, egzaminy ustne, sprawdziany rozumienia ze słuchu i egzaminy praktyczne. Świadectwo *Leaving Certificate* jest powszechnie wykorzystywane przez pracodawców podczas selekcji kandydatów i stanowi również podstawę przydzielania miejsc na studiach.

6. Szkolnictwo wyższe

a) Rodzaje uczelni

Studia są prowadzone w państwowych uniwersytetach (*universities*), instytutach techniki (*institutes of technology*), kolegiach pedagogicznych (*colleges of education*) i w uczelniach prywatnych.

b) Warunki wstępu

Przyjęcie na studia jest uzależnione od wyników egzaminu końcowego w szkole średniej (*Leaving Certificate Examination*) oraz spełnienia wymogów określanych przez poszczególne uczelnie i/lub dla poszczególnych kierunków studiów.

c) Kwalifikacje

Uniwersytety prowadzą 3-, 4- i 5-letnie studia kończące się uzyskaniem tytułu zawodowego (*degree*) oraz studia kończące się uzyskaniem dyplomu (*diploma*). Instytuty techniki prowadzą 2-letnie studia kończące się wydaniem świadectwa (*certificate*), 3-letnie studia kończące się wydaniem dyplomu (*diploma*) oraz 4-letnie studia prowadzące do tytułu zawodowego, które są uznawane przez HETAC.

Absolwenci studiów pedagogicznych w kolegiach pedagogicznych otrzymują tytuł *Bachelor of Education*.

Szereg niezależnych kolegiów prywatnych prowadzi głównie studia na kierunkach związanych z biznesem i informatyką.

7. Kształcenie specjalne

Kształcenie uczniów niepełnosprawnych odbywa się w różnych formach: od pełnego kształcenia z dodatkowym wsparciem w szkole ogólnodostępnej do pełnego kształcenia w szkole specjalnej. Polityka legislacyjna promuje maksymalną integrację tych uczniów w szkołach ogólnodostępnych. Obecnie istnieją trzy formuły kształcenia specjalnego:

- uczeń niepełnosprawny może uczęszczać do szkoły i klasy ogólnodostępnej, korzystając z pomocy nauczyciela i/lub asystenta specjalizującego się w kształceniu specjalnym;
- uczeń może uczęszczać do klasy specjalnej w szkole ogólnodostępnej;
- uczeń może uczęszczać do szkoły specjalnej dla uczniów z określonym rodzajem upośledzeń.

Klasy specjalne i szkoły specjalne mają znacznie mniejszą liczbę uczniów przypadających na 1 nauczyciela i otrzymują też znacznie większe środki finansowe w przeliczeniu na 1 ucznia. Dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi organizuje się również przejazdy do szkoły pod opieką osób towarzyszących. Ponadto zapewnia się dodatkowe środki na zaspokojenie specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów.

Utworzono także specjalną agencję, Państwowy Ośrodek Opieki Pedagogiczno-Psychologicznej (*National Educational Psychological Service, NEPS*), który zapewnia opiekę pedagogiczno-psychologiczną szkołom podstawowym i ponadpodstawowym. W początkowej fazie działalności NEPS szkoły, których ośrodek jeszcze nie obsługuje, mogą korzystać z programu zlecania ocen psychologicznych (*Scheme for Commissioning Psychological Assessments*) (szczegółowe informacje w witrynie Ministerstwa Edukacji i Nauki).

Obecnie Ministerstwo Edukacji i Nauki rewiduje podział środków finansowych pod kątem zaspokojenia potrzeb kształcenia specjalnego.

Od września 1999 r. wszystkie szkoły podstawowe i średnie mogą korzystać z ośrodka pomocy dydaktycznej dla nauczycieli.

Państwowa Rada ds. Programu Nauczania i Oceny (NCCA) opublikowała ostatnio „Wskazówki dla nauczycieli uczniów mających problemy w nauce”, które mają ułatwić nauczycielom przygotowanie uczniów, niezależnie od formuły kształcenia, do korzystania z szerokiego, zrównoważonego i dostosowanego do indywidualnych potrzeb programu nauczania.

8. Nauczyciele

Kadra prowadząca zajęcia w ośrodkach opieki dziennej i grupach przedszkolnych posiada świadectwo uczelni państwowej lub ukończyła odpowiedni cykl kształcenia w placówce prywatnej. Nauczyciele szkół podstawowych uzyskują tytuł *Bachelor of Education* po 3- lub 4-letnich studiach w kolegium pedagogicznym. Nauczyciele szkół średnich posiadają zwykle tytuł *Bachelor of Education* w dziedzinie odpowiadającej przedmiotowi, którego uczą, oraz uzyskiwany po rocznych studiach dyplom *Higher Diploma in Education*. Nauczyciele szkół podstawowych są nauczycielami przedmiotów zintegrowanych, natomiast nauczyciele szkół średnich specjalizują się w nauczaniu określonych przedmiotów. Nauczycieli zatrudnia szkoła, ale ich wynagrodzenia finansuje państwo i mają oni status urzędników państwowych.

9. Aktualne reformy i priorytety w dziedzinie edukacji

Edukacja w Irlandii jest reformowana w sposób ciągły, a zmiany dotyczą zarówno płaszczyzny legislacyjnej i administracyjnej, jak i spraw dydaktycznych. Poniżej przedstawiono kilka przykładowych reform:

- W roku szkolnym 2004/05 Inspektorat Ministerstwa Edukacji i Nauki kontynuował przeprowadzaną stopniowo od początku 2004 r. całościową ocenę szkół.
- Na początku listopada 2004 r. opublikowano wyniki pierwszych od 30 lat, szeroko zakrojonych badań dotyczących stosunku społeczeństwa do edukacji, które będą uwzględniane przy tworzeniu polityki.

- Ustawa o oświacie z 2002 r. zastąpiła wcześniejsze przepisy dotyczące frekwencji w szkole, a Państwowa Komisja ds. Opieki Edukacyjnej (*National Education Welfare Board*) wdraża obecnie nowe środki mające zapewnić frekwencję w szkole.
- Rozpoczęto wdrażanie Ustawy o kwalifikacjach z 1999 r.
- Po uchwaleniu Ustawy o Radzie ds. Edukacji w 2001 r., trwają przygotowania do jej wdrożenia; obecnie przeprowadzane są wybory członków Rady.
- W związku z planowanym przekazaniem odpowiedzialności za finansowanie sektora instytutów techniki z Ministerstwa Edukacji i Nauki do Urzędu ds. Szkolnictwa Wyższego (*Higher Education Authority*) przygotowuje się obecnie odpowiednie regulacje prawne.
- Projekt ustawy o kształceniu osób niepełnosprawnych z 2003 r. został przyjęty w lipcu 2004 r. jako Ustawa o kształceniu osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Ustawa gwarantuje niepełnosprawnym dzieciom prawo do oceny ich potrzeb edukacyjnych i zaspokojenia tych potrzeb w środowisku integracyjnym, chyba że ta forma kształcenia jest nieodpowiednia lub nieracjonalna z praktycznego punktu widzenia. W ustawie wymienia się szereg usług, jakie należy zapewnić tym dzieciom, a w tym m.in. przeprowadzanie ocen, opracowywanie planów kształcenia i dodatkową pomoc. Ustawa stworzyła również podstawy prawne dla funkcjonowania Państwowej Rady ds. Kształcenia Specjalnego (*National Council for Special Education*), której zadaniem będzie m.in. zapewnienie dzieciom ze specjalnymi potrzebami możliwości faktycznego egzekwowania swych praw.
- Po szerokich konsultacjach opublikowano Białe Księgi nt. kształcenia najmłodszych dzieci i kształcenia dorosłych. Zawierają one propozycje, które nadadzą kierunek przyszłym zmianom w tych dziedzinach.
- Trwa kolejny etap wdrażania zrewidowanego programu nauczania dla szkół podstawowych (uruchomionego w 1999 r.), po „roku konsolidacji” w 2003/04, który poprzedzała pierwsza faza ogólnokrajowego programu przygotowania i szkolenia nauczycieli.
- Trwa realizacja pilotażowego projektu, który ma na celu wprowadzenie nauki współczesnych języków kontynentalnej części Europy w szkołach podstawowych.
- Państwowa Rada ds. Programu Nauczania i Oceny (NCCA) na bieżąco rewiduje i udoskonala programy nauczania realizowane w szkołach średnich.
- Państwowy Ośrodek Opieki Pedagogiczno-Psychologicznej (*National Educational Psychological Services Agency*) rozszerza swą działalność, aby objąć opieką pedagogiczno-psychologiczną wszystkie szkoły w kraju.

Ogólnym celem tych reform jest podniesienie jakości kształcenia uczniów i studentów na wszystkich poziomach systemu edukacji, aby mogli oni przyczyniać się do rozwoju życia gospodarczego, społecznego i kulturalnego kraju, rozwinać w pełni swój indywidualny potencjał i uczestniczyć w pełni jako obywatele w życiu społecznym.

Irlandia przeprowadza reformy edukacyjne na zasadach partnerstwa, co oznacza, że propozycje reform konsultuje się, w miarę możliwości, z tymi grupami, których one w największym stopniu dotyczą. W związku z tym debaty i dyskusje dotyczące polityki i reform w dziedzinie edukacji toczą się stale na wszystkich poziomach systemu.

Opracowanie: Irlandzkie Biuro Eurydice

Bardziej szczegółowe informacje o systemach edukacji w Europie można znaleźć w prowadzonej przez EURYDICE bazie danych EURYBASE (<http://www.eurydice.org>).

Ostatnia aktualizacja: listopad 2004